

(א) ויקרא אל משה. לכל דברות ולכל אמירות ולכל צוויים קדמה קריאה²¹, לשון חבה, לשון שמלאכי השרת משתמשים בו, שנאמר, וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה (ישעיהו ו ג), אבל לנביאי האומות³ נגלה אליהן⁴ בלשון עראי וטומאה⁵, שנאמר וַיִּקְרָא אֱלֹהִים אֶל־בְּלָעַם⁶ (במדבר כג ד): ויקרא אל משה. הקול הולך ומגיע לאזניו, וכל ישראל לא שומעין⁷. יכול אף להפסקות היתה קריאה, תלמוד לומר וידבר, לדבור היתה קריאה ולא להפסקות, ומה היו הפסקות משמשות, ליתן ריוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין, קל וחומר להדיט הלומד מן ההדיט⁸: אליו. למעט את אהרן, רבי יהודה⁹ אומר י"ג דברות נאמרו בתורה למשה ולא אהרן, וכנגדן נאמרו י"ג מיעוטיין, ללמדך שלא לאהרן נאמרו אלא למשה שיאמר לאהרן, ואלו הן י"ג מיעוטיין לְדַבֵּר אִתּוֹ (במדבר ז פט), מְדַבֵּר אֵלָיו, וַיִּדְבֹר אֵלָיו (שם), וְנוֹעַדְתִּי לָךְ (שמות כה כב), כולן בתורת כהנים¹⁰, יכול שמעו¹¹ את קול¹² הקריאה, תלמוד לומר קול לו, קול אליו, משה שומע¹³ וכל ישראל לא שמעו¹⁴: מאהל מועד. מלמד שהיה הקול נפסק ולא היה יוצא חוץ לאהל, יכול מפני שהקול נמוך, תלמוד לומר אֵת הַקּוֹל (במדבר ז פט), מהו הקול, הוא הקול המפורש בתהלים קול ה' בכתה, קול ה' בְּהַדָּר, קול ה' שִׁבְרֵ אַרְזִים (תהלים כט ד-ה), אם

¹ ז' (נוסף).

² עי' במדבר רבה (פ"ד סי' כ): יכול היה הקב"ה מדבר עמו ולא היה קראו תחלה, תלמוד לומר ויקרא אל משה וידבר, הקדים קריאה לדבור, דרך ארץ שלא ידבר אדם עם חבירו א"כ קוראו תחלה וכו'. יכול לא היתה קריאה אלא לדבור זה בלבד, ומנין לכל הדברות שבתורה, ת"ל מאוהל מועד, כל שהוא מאהל מועד נקדים בו קריאה לדבור. יכול לא היתה קריאה אלא לדברות בלבד, מנין אף לאמירות ולצוויים, ת"ל דבר וידבר, לרבות אף לאמירות ולצוויים.

³ אומות העולם.

⁴ עליהם.

⁵ עראי וטומאה" נמחק, ובמקומו איתא "גנאי ועראי, כלשון טומאה".

⁶ עי' ויק"ר (פרשה א פסקה יג): מה בין נביאי ישראל לנביאי אומה"ע, רבי חמא בר חנינא רבי יששכר דכפר מנדי. רבי חמא בר חנינא אמר, אין הקב"ה נגלה על אומה"ע אלא בחצי דיבור, כמה דתימר (שם כג) ויקר אלהים אל בלעם. אבל נביאי ישראל בדבור שלם, שנאמר ויקרא אל משה. ורבי יששכר דכפר מנדי אמר, כך היא שכרן, אין לשון ויקר אלא לשון טומאה, כמה דתימר (דברים כג) אשר לא יהיה טהור מקרה לילה. אבל נביאי ישראל בלשון קדושה בלשון טהרה בלשון ברור בלשון שמלאכי השרת מקלסין בו להקב"ה. כמה דתימר (ישעיהו ו) וקרא זה אל זה.

⁷ עי' תנחומא (ויקרא סימן א): ודבור שיוצא מפי הקב"ה הכל במשקל, וכן הוא אומר (שם) ודרך לחזיו קולות, שעשה לו הקב"ה דרך לאותו הקול שילך אצל משה בלבד. שנא' ויקרא אל משה וידבר ה' אליו. אליו היה נשמע ולא לאחר.

⁸ עי' במדבר"ר (פרשה יד פסקה כ) יכול אף להפסקות ת"ל וידבר לדבור היתה קריאה ולא היתה קריאה להפסקות. וכי מה הפסקות היו משמשות, ליתן ריוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין. והרי דברים ק"ו, ומה אם מי שהוא שומע מפי הקב"ה ומדבר ברוה"ק צריך להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין עאכ"ו הדיט מהדיט.

⁹ בן בתירה נוסף.

¹⁰ עי' ספרא (ויקרא פרק ב סי' א): אליו, למעט את אהרן, אמר רבי יהודה בן בתירא, י"ג דברות נאמרו בתורה למשה ולא אהרן, וכנגדן נאמרו בתורה י"ג מעוטיין, ללמדך שלא לאהרן נאמר, אלא למשה שיאמר לאהרן. ואלו הן: ובבא משה אל אהל מועד לדבר אתו. וישמע את הקול מדבר אליו. וידבר אליו. ונועדתי לך. ודברתי אתך. אשר אועד לכם שמה לדבר אליך שם. אשר אועד לך שמה. אשר צוה ד' את משה ביום צותו. עד בואו לדבר אתו. את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל. ויהי ביום דבר ד' אל משה בארץ מצרים. ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דבר ד' אל משה בהר סיני. ויקרא אל משה וידבר אליו. מיעט את אהרן מכולם.

¹¹ ישמעו.

¹² נמחק.

¹³ שמע.

¹⁴ עי' ספרא (שם סי' ח-ט): יכול לא היו שומעין את הדבור אבל היו שומעין את הקול ת"ל קול לו. אוציא את ישראל ולא אוציא את הזקנים, אוציא את הזקנים ולא אוציא את בני אהרן, אוציא את בני אהרן ולא אוציא את אהרן עצמו, תלמוד לומר קול לו. אוציא את כולם ולא אוציא את מלאכי השרת, שאין משה יכול ליכנס לתוכן עד שיקרא, ת"ל קול לו, קול אליו. משה היה שומע את הקול ואין כל אלו שומעין את הקול.

כִּי¹⁵ למה נאמר מאהל מועד, מלמד שהיה הקול נפסק¹⁶, כיוצא בו וְקוֹל כְּנָפֵי הַכְּרוּבִים נִשְׁמַע עַד הַחֲצֵר הַחִיצוֹנָה (ויקרא י ה), יכול מפני שהקול נמוך, תלמוד לומר וְקוֹל אֱלֹהֵי בְּדָבָרוֹ (שם), אם כן למה נאמר עד החצר החיצונה, שכיוון¹⁷ שמגיע שם היה נפסק¹⁸: מאהל מועד לאמר. יכול מכל הבית, תלמוד לומר מֵעַל הַכְּפֹרֶת (במדבר ז ט), יכול מעל הכפורת כולה, תלמוד לומר מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִים (שם)¹⁹: לאמר. צא ואמור להם דברי כבושים, בשבילכם הוא נדבר עמי, שכן מצינו שכל ל"ח שנה שהיו ישראל במדבר כמנודים מן המרגלים ואילך, לא נתייחד הדבור עם משה, שנאמר וַיְהִי כַּאֲשֶׁר-תָּמֹו כָּל-אֲנָשֵׁי הַמַּלְחָמָה לְמוֹת. וַיְדַבֵּר ה' אֵלַי לֵאמֹר (דברים ב טז-יז), אלי היה הדבור²⁰. דבר אחר, צא ואמור להן דברי, והשיבני אם יקבלום, כמו שנאמר וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה אֶת-דְּבָרֵי הָעָם וּגו'²¹ (שמות יט ח): (ב) אדם כי יקריב מכם. כשיקריב, בקרבנות נדבה דָּבָר הַעֲנִין²²: אדם. למה נאמר, מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל שהכל היה שלו, אף אתם לא תקריבו מן הגזל: הבהמה. יכול אף היה²³ בכלל, תלמוד לומר בקר וצאן²⁴: מן הבהמה. ולא כולה, להוציא את הרובע ואת הנרבע²⁵: מן הבקר. להוציא את הנעבד (ספרא ויקרא פ"ב ס" ט): מן הצאן. להוציא את המוקצה (שם ס"י יא): ומן הצאן. להוציא את הנוגח שהמית²⁶, כשהוא אומר למטה מן הענין מן²⁷ הבקר, שאין תלמוד לומר, להוציא את הטריפה (מנחות ה ע"ב): תקריבו. מלמד ששנים מתנדבים עולה בשותפות (ספרא פ"ג ס"א): קרבנכם. מלמד שהיא באה נדבת צבור (שם ד), היא עולת קיץ המזבח הבאה מן המותרות: (ג) זכר. ולא נקבה, כשהוא אומר זכר למטה, שאין תלמוד לומר, זכר ולא טומטום ואנדרונינום (בכורות מא): תמים. בלא מום²⁸: אל פתח אהל מועד. מטפל בהבאתו עד העזרה. מהו אומר יקריב יקריב, אפילו נתערבה עולת ראובן בעולת שמעון יקריב כל אחד לשם מי שהוא, וכן עולה בחולין ימְכְרוּ החולין לצרכי עולות, והרי הן כולן עולות, ותקרב כל אחת לשם מי שהוא, יכול אפילו נתערבה בפסולין או בשאינו

¹⁵ אִם כֵּן נִמְחַק.

¹⁶ ע"י שם: מאהל מועד, מלמד שהיה הקול נפסק ולא היה יוצא חוץ מאהל מועד. יכול מפני שהיה נמוך, ת"ל וישמע את הקול. שאין ת"ל הקול, ומה תלמוד לומר הקול, הקול המתפרש בכתובים. ומה המתפרש בכתובים, קול ה' בכח קול ה' שובר ארזים וישבר ה' את ארזי הלבנון קול ה' חוצב א"כ למה נאמר מאהל מועד מלמד שהיה הקול נפסק ולא היה יוצא חוץ לאהל.

¹⁷ כיוון.

¹⁸ ע"י שם (ס"י יא): מאהל מועד, מלמד שהיה הקול נפסק ולא היה יוצא חוץ לאהל. כיוצא בדבר אתה אומר וקול כנפי הכרובים נשמע עד החצר החיצונה יכול מפני שהיה הקול נמוך ת"ל קול אל שדי בדברו כדבריו בסניני וא"כ למה נאמר עד החצר החיצונה אלא כיוון שהיה מגיע עד החצר החיצונה היה נפסק.

¹⁹ ע"י שם (ס"י יב): מאהל מועד יכול מכל הבית ת"ל מעל הכפורת אי מעל הכפורת יכול מעל הכפורת כולה תלמוד לומר מבין שני הכרובים, דברי ר"ע. אמר ר"ש בן עזאי אני איני כמשיב על דברי רבי אלא כמוסיף על דברי הכבוד שנאמר בו הלא את השמים ואת הארץ אני מלא, ראה חבתן של ישראל להיכן גרמה לכבוד הזה, כביכול חק להיות מדבר מעל הכפרת מבין ב' הכרובים.

²⁰ אֵלַי הִיךְ הַלְּבוֹשׁ נִמְחַק.

²¹ ע"י שם (ס"י יג): לאמר, אמור להם דברי כבושים, בשבילכם מדבר עמי שכן מצינו שכל ל"ח שנה שהיו ישראל כמנודין לא היה מדבר עם משה שנאמר ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למוות וידבר ה' אלי. ד"א: לאמר, צא ואמור להם והשיבני, ומנין שהיה משה יוצא ומדבר עמהם שנאמר ודבר אל בני ישראל את כל אשר יצווה ומנין שהיה משיב הדברים לפני הגבורה, ת"ל וישב משה את דברי העם אל ה'. אלעזר בן אחווי אומר, יכול היה מדבר עמו לצורך עצמו ת"ל לאמר לישראל, בשביל ישראל היה מדבר עמו לא בשביל עצמו.

²² ע"י שם (ס"י ד): אדם כי יקריב. יכול גזירה, ת"ל כי יקריב אינה אלא רשות.

²³ "אִף חִיָּה" נִמְחַק, וּכְמִקוּמוֹ אִתְּחָל "הַחִיָּה".

²⁴ ע"י זבחים (לד ע"א): אילו נאמר קרבן לה' בהמה, הייתי אומר: חיה בכלל בהמה, כענין שנאמר: זאת הבהמה אשר תאכלו שור שה כשבים ושה עזים איל וצבי וגו', תלמוד לומר: בקר וצאן, בקר וצאן אמרתי לך ולא חיה.

²⁵ ע"י ספרא (ויקרא פ"ב ס" ז): מן הבהמה להוציא את הרובע ואת הנרבע.

²⁶ ע"י שם: ומן הצאן, להוציא את הנוגח.

²⁷ הַעֲנִין מִן נִמְחַק.

²⁸ ע"י ספרא (בא פ"ד ד) תמים. להוציא בעל מום.

מינו, תלמוד לומר יקריבונו²⁹: יקריב אתו. מלמד שכופין אותו, יכול בעל כרחו תלמוד לומר לרצונו, הא כיצד, כופין אותו עד שיאמר רוצה אני (ספרא ויקרא פ"ג ס"י ג'): לפני ה', וסמך. אין סמיכה בְּמָה (ספרא ויקרא פ"ד ס"א): (ד) על ראש העלה. להביא עולת חובה לסמיכה, ולהביא עולת הצאן³⁰: העלה. פרט לעולת העוף (שם ס"ז): ונרצה לו. על מה הוא מרצה לו, אם תאמר על כריתות ומיתות ב"ד, או מיתה בידי שמים, או מלקות, הרי עונשן אמור, הא אינו מרצה אלא על עשה, ועל לאו שנתק לעשה³¹: (ה) ושחט, והקריבו הכהנים. מְקַבְּלָהּ ואילך מצות כהונה, למד על השחיטה שכשרה בזר³²: לפני ה'. בעזרה³³: והקריבו. זו קבלה שהיא הראשונה, ומשמעה לשון הולכה, למדנו שתיהן (ס"א ששתיהן) בבני אהרן³⁴: בני אהרן. יכול חללים, תלמוד לומר הכהנים (ספרא ויקרא פ"ד ס"ו): את הדם וזרקו את הדם. מה תלמוד לומר דם דם ב' פעמים, להביא את שנתערב במינו או בשאינו מינו, יכול אף בפסולים, או בחטאות הפנימיות, או בחטאות החיצוניות, שאלו למעלה והיא למטה, תלמוד לומר במקום אחר אֶת־דְמוֹ³⁵ (פסוק יא): וזרקו. עומד למטה, וזרק מן הכלי לכותל המזבח למטה מחוט הסיקרא כנגד הזויות, לכך נאמר סביב, שיהא הדם ניתן בד' רוחות המזבח, או יכול יקיפנו כחוט, תלמוד לומר וזרקו, ואי אפשר להקיף בזריקה, אי וזרקו יכול בזריקה אחת, תלמוד לומר סביב, הא כיצד, נותן שתי מתנות שהן ד'³⁶: אשר פתח אהל מועד. ולא בזמן שהוא מפורק³⁷: (ו) והפשיט את העלה. מה תלמוד לומר העולה, לרבות את כל העולות להפשט ונתוח³⁸: אתה לנתחיה. ולא נתחיה

²⁹ עי' ספרא (ויקרא פ"ג ס"י ג'): אל פתח אהל מועד מטפל בו ומביאו אל פתח אהל מועד. מהו אומר יקריב יקריב מנין אתה אומר נתערבה עולה בעולה עולה בתמורה עולה בחולין יקרבו ת"ל יקריב יקריב. יכול אפילו נתערבה בפסולים ת"ל יקריבונו. אוציא את שנתערב בפסולים שאינם כשרים ליקרב.

³⁰ עי' שם (פ"ד ס"י ג-ו): יכול אין טעון סמיכה אלא עולת נדבה. עולת חובה מנין. ודין הוא. נאמר הבא עולת נדבה ונאמר הבא עולת חובה מה עולת נדבה טעונה סמיכה אף עולת חובה מנין. ודין הוא. נאמר הבא בעולת נדבה שאין לה חלופין עוף לפטרה מן הסמיכה לא טעון סמיכה. ת"ל עולה א' עולת חובה וא' עולת נדבה זו וזו טעונה סמיכה. אין לי אלא עולת בקר. עולת הצאן מנין, ודין הוא: נאמר הבא עולה מן הבקר ונאמר הבא עולה מן הצאן. מה עולה מן הבקר טעונה סמיכה אף עולת הצאן טעונה סמיכה, לא, א"א בן הבקר שנתרבה בנסכים תאמר בן הצאן שנתמעט בנסכים הואיל ונתמעט בנסכים לא יטעון סמיכה. ת"ל עולה. א' עולת הבקר וא' עולת הצאן, זו וזו טעון סמיכה.

³¹ עי' שם (ס"ח): ונרצה לו מלמד שהמקום מרצה לו. ועל מה המקום רוצה לו. אם תאמר דברים שחייבים עליהם מיתה בידי ב"ד. מיתה בידי שמים. כרת בידי שמים מלקות ארבעים. חטאות ואשמות. הרי עונשן אמור. ועל מה המקום רוצה לו, על מ"ע ועל מצות ל"ת שיש בה קום עשה. ר"ש אומר ונרצה לו לו ולזבחו אעפ"י שלא סמך הזבח מרצה.

³² עי' זבחים לב ע"א: ושחט, שחיטה בזר כשרה, שהשחיטה כשרה בזרים ובנשים ובעבדים ובטמאים, ואפילו בקדשי קדשים; או אינו אלא כהנים, אמרת, וכי מאין באתה, מכלל שנאמר: ואתה ובניך אתך תשמרו את כהונתכם לכל דבר המזבח, יכול אף בשחיטה. ת"ל: ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו וגו', מקבלה ואילך מצות כהונה, לימד על השחיטה שכשרה בכל אדם.

³³ עי' סוטה (מ ע"ב): אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד שנאמר ויבא המלך דוד וישב לפני ה' ויאמר מי אנכי וגו'.

³⁴ עי' חגיגה יא ע"א: תניא, והקריבו זו קבלת הדם, ואפיק רחמנא בלשון הולכה, דכתיב והקריב הכהן את הכל והקטיר המזבחה. ואמר מר: זו הולכת אברים לכבש, למימרא דהולכה לא תפקה מכלל קבלה.

³⁵ עי' שם (ס"ז-ח): והקריבו בני אהרן את הדם וזרקו את הדם. מה ת"ל דם דם. מנין אתה אומר נתערב דם עולה בדם עולה דם עולה בדם תמורה דם עולה בדם חולין יקרבו. ת"ל דם דם. יכול אפילו נתערבו באלו יקרבו שכן אפי' נתערבו חיים יקרבו. ומנין אפי' נתערב באשם. אביא את שנתערב באשם שאלו ואלו ק"ק. ומנין אפי' נתערב בשלמים ובתודה. אביא את שנתערב בשלמים ובתודה שאלו ואלו מתן ארבע. ומנין אפי' נתערב בבכור ובמעשר ובפסח אביא את שנתערב בבכור ובמעשר ובפסח ת"ל דם דם. יכול אפי' נתערב בפסולים ת"ל דמו. אוציא את שנתערב בפסולים שאינם כשרים ליקרב. מנין אפי' נתערב בחטאות הפנימיות. אוציא את שנתערב בחטאות הפנימיות שאלו מבפנים ואלו מבחוץ. ומנין אפי' נתערב בחטאות החיצונות. אביא את שנתערב בחטאות החיצונות תלמוד לומר דם דם.

³⁶ עי' שם (ס"ט): וזרקו יכול זריקה אחת ת"ל סביב. אי סביב יכול יקיפנו בחוט ת"ל וזרקו. הא כיצד שתי מתנות שהן ארבע.

³⁷ עי' שם (ס"י יד): אשר פתח אהל מועד ולא בזמן פירוקו ולא בזמן שגללה הרוח את היריעה.

³⁸ עי' שם (פ"ה ס"י ב-ג): יכול אין טעון הפשטה אלא עולת נדבה עולת חובה מנין ודין הוא נאמר הבא עולת נדבה והבא עולת חובה מה עולת נדבה טעונה הפשטה אף עולת חובה טעון הפשטה. אין לי אלא עולת בקר עולת הצאן מנין ודין הוא נאמר הבא עולה מן הבקר ונאמר הבא עולה מן הצאן מה עולת בקר טעונה הפשטה אף עולת הצאן טעון הפשטה.

לנתחים (הולין יא): (ז) ונתנו אש. אף על פי שהאש יורדת מן השמים, מצוה להביא מן ההדיוט (ספרא שם פ"ה סי' י): בני אהרן הכהן. כשהוא בכיהונו, הא אם עבד בבגדי כהן הדיוט, עבודתו פסולה³⁹: (ח) בני אהרן הכהנים. כשהם בכיהונם, הא כהן הדיוט שעבד בשמונה בגדים, עבודתו פסולה (שם): את הנתחים את הראש. לפי שאין הראש בכלל הפשט, שכבר הותז בשחיטה, לפיכך הוצרך למנותו לעצמו⁴⁰: ואת הפדר. למה נאמר, ללמדך שמעלהו עם הראש ומכסה בו את בית השחיטה, וזהו דרך כבוד של מעלה⁴¹: אשר על המזבח. שלא יהיו הגזירין יוצאין חוץ למערכה (ספרא ויקרא פ"ו סי' ח): (ט) עלה. לשם עולה יקטירנו (שם): אשה. כשישחטנו יהא שוחטו לשם האש (שם), וכל אשה לשון אש, פושיי"ר בלע"ז: נחות. נחת רוח לפני, שאמרת ונעשה רצוני (ספרי שלח פיסקא קז): (י) ואם מן הצאן. וי"ו מוסף על ענין ראשון, ולמה הפסיק, ליתן ריוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה⁴²: מן הצאן מן הכשבים או מן העזים. הרי אלו ג' מעוטין, פרט לזקן לחולה ולמזוהם⁴³: (יא) על ירך המזבח. על צד המזבח⁴⁴: צפנה לפני ה'. ואין צפון בבמה (ספרא ויקרא פ"ד סי' א): (יד) מן העוף. ולא כל העוף. לפי שנאמר תמים זכר בקקר בפשבים ובעזים (להלן בב יט), תמות וזכרות בבהמה, ואין תמות וזכרות בעופות, יכול אף מחוסר אבר, תלמוד לומר מן העוף⁴⁵: התרים. גדולים ולא קטנים⁴⁶: בני היונה. קטנים ולא גדולים⁴⁷: מן התרים או מן בני היונה. פרט לתחלת הצהוב שבזה ושבזה שהוא פסול, שהוא גדול אצל בני יונה וקטן אצל תורים⁴⁸: (טו) והקריבו. אפילו פרידה אחת יביא⁴⁹: הכהן ומלק. אין מליקה בכלי אלא בעצמו של כהן, קוצץ בעצרנו ממול העורף והותך מפרקת עד שמגיע לסימנין וקוצצין⁵⁰: ונמצה דמו. לשון מין אפים (משלי ל ג), כִּי־אֶפֶס הַמֵּץ (ישעיה טו ד), כובש בית השחיטה

³⁹ עי' שם (סי' ט): ונתנו בני אהרן מה ת"ל הכהן ממשמע שנאמר אהרן איני יודע שהוא כהן אם כן למה נאמר הכהן בכיהונו לימד על כהן גדול שעבד בבגדי כהן הדיוט שעבודתו פסולה.

⁴⁰ עי' שם (פ"ו סי' ג): רבי חייא אומר מנין לשחיטה שהיא מן הצואר תלמוד לומר וערכו בני אהרן הכהנים את הנתחים שאין ת"ל את הראש ואת הפדר והלא הראש והפדר בכלל האברים היו וא"כ למה נאמר את הראש ואת הפדר אלא לפי שנא' והפשיט את העולה ונתח אותה לנתחיה וערכו בני אהרן הכהנים את הנתחים נתחים שהיו בכלל הפשט ומנין לראש שכבר הותז בשחיטה ת"ל את ראשו ואת פדרו.

⁴¹ עי' חולין כז ע"א וע"ב: וראשו ופדרו למה לי, מיבעי ליה לכדתניא, מנין לראש ופדר שקודמין לכל הנתחים, ת"ל את ראשו ואת פדרו וערך. ופדר קמא דכתב רחמנא למה לי, מיבעי ליה לכדתניא, כיצד הוא עושה, חופה את הפדר על בית השחיטה ומעלהו, וזהו דרך כבוד של מעלה.

⁴² עי' ספרא (ויקרא פ"ה סי' א): ואם הרי זה מוסף על ענין ראשון ולמה הפסיק ליתן ריוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין. והרי דברים ק"ו ומה מי שהוא שומע מפי הקדש ומדבר ברוח הקדש צריך להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין עאכ"ו הדיוט מהדיוט.

⁴³ עי' שם (סי' ב): מן הצאן ומן הכשבים ומן העזים הרי אלו מעוטין פרט לחולה ולזקן ולמוקצה ולמזוהם.

⁴⁴ עי' תרגום יונתן: בשיפולי מדבחה.

⁴⁵ עי' ספרא (ויקרא פ"ו סי' ג): מן העוף ולא כל העוף לפי שנ' תמים זכר בקקר בכשבים ובעזים תמות זכרות בבהמה ואין תמות זכרות בעוף יכול שיבש גפו ושנסמה עינו ושנקטעה רגלה ת"ל מן העוף ולא כל העוף.

⁴⁶ עי' שם (פ"ח סי' ג) תורין גדולים ולא קטנים הלא דין הוא ומה אם בני יונה שלא כשרו לבא גדולים כשרו לבא קטנים תורין שכשרו לבא גדולים אינו דין שיכשרו לבא קטנים ת"ל תורים גדולים ולא קטנים.

⁴⁷ עי' שם (סי' ד): בני יונה קטנים ולא גדולים הלא דין הוא ומה אם התורין שלא כשרו לבא קטנים כשרו לבא גדולים בני יונה שכשרו לבא קטנים אינו דין שיכשרו לבא גדולים ת"ל בני יונה קטנים ולא גדולים.

⁴⁸ עי' שם (סי' ה): יכול כל התורים יהו כשרין וכל בני יונה יהו פסולים ת"ל מן התורים לא כל התורים מן בני יונה ולא כל בני יונה פרט לתחלת הצהוב שבזה ושבזה. מאימתי תורים כשרים משיזהיבו ומאימתי בני יונה פסולין משיצהיבו.

⁴⁹ עי' שם (פ"ז סי' א) והקריבו מה תלמוד לומר לפי שנאמר והקריב מן התורים או מן בני היונה את קרבנו יכול אין פחות מב' פרידין תלמוד לומר והקריבו אפילו בפרידה אחת.

⁵⁰ עי' שם (פ"ג סי' ה): יכול ימלקנו בסכין ודין הוא אם שחיטה שלא קבע לה כהן קבע לה כלי מליקה שקבע לה כהן אינו דין שיקבע לה כלי תלמוד לומר הכהן ומלק אמר רבי עקיבא וכי עלת על לב שהזר קרב על גבי המזבח ואם כן למה נאמר ומלק מלמד שלא תהא מליקה אלא בעצמו של כהן. ומלק מליקה ממול העורף יכול מכל מקום הרי אני דן נאמרה כאן מליקה ונאמרה להלן מליקה מה מליקה אמורה להלן ממול העורף אף כאן ממול העורף. אי ומה מליקה אמורה להלן מולק ואינו מבדיל אף כאן ימלוק ולא יבדיל ת"ל ומלק את ראשו והקטיר המזבח ונמצה דמו על קיר. וכי איפשר לומר כן מאחר שהוא מקטיר הוא מוצא אלא מולקו כדרך הקטרתו מה מצינו בהקטרה הראש לעצמו והגוף לעצמו אף מליקה הראש לעצמו והגוף לעצמו.

על קיר המזבח⁵¹, והדם מתמצה ויורד: ומלך והקטיר ונמצה. אפשר לומר כן מאחר שהוא מקטיר הוא מוצה, אלא מה הקטרה הראש בעצמו והגוף בעצמו וכו', אף מליקה כן. ופשוטו של מקרא מסורס הוא ומלך והקטיר, וקודם הקטרה ונמצה דמו כבר: (טז) מראתו. מקום הרעי, וזה הזפק⁵²: בנצתה. עם בני מעיה (זבחים סד), ונוצה לשון דבר המאוס, כמו כי נָצוּ נָעו (איכה ד טו), וזהו שתרגם אונקלוס בְּאוֹכְלֶיהָ, וזה מדרשו של אבא יוסי בן חנן, שאמר, נוטל את הקורקבן עמה⁵³. ורבותינו ז"ל אמרו, קודר סביב הזפק בסכין כעין ארובה ונוטלו עם הנוצה שעל העור (זבחים סה). בעולת בהמה שאינה אוכלת אלא באבוס בעליה, נאמר והקרב והכרעים ירחץ במים והקטיר, בעוף שנוזן מן הגזל, נאמר, והשליך את המעים שאכלו מן הגזל: אצל המזבח קדמה. במזרחו של כבש⁵⁴: אל מקום הדשן. מקום שנותנין שם תרומת הדשן בכל בוקר, ודישון מזבח הפנימי והמנורה⁵⁵, וכולם נבלעים שם במקומן⁵⁶: (יז) ושסע. אין שיסוע אלא ביד, וכן הוא אומר בשמשון וַיִּשְׁפְּעוּהוּ פֶּשֶׁע הַגְּדִי (שופטים יד ט) (זבחים סה): בכנפיו. עם כנפיו, אינו צריך למרוט כנפי נוצתו: בכנפיו. נוצה ממש. והלא אין לך הדיוט שמריח ריח רע של כנפים נשרפים ואין נפשו קצה עליו, ולמה אמר הכתוב והקטיר, כדי שיהא המזבח שָׁבַע ומהודר בקרבנו של עני⁵⁷: לא יבדיל. אינו מפרקו לגמרי לב' חתיכות, אלא קורעו מגבו. נאמר בעוף ריח ניחוח, ונאמר בבהמה (פסוק ט) ריח ניחוח, לומר לך אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין את לבו לשמים⁵⁸: (א) ונפש כי תקריב. לא נאמר נפש בכל קרבנות נדבה אלא במנחה, מי דרכו להתנדב מנחה, עני, אמר הקב"ה מעלה אני עליו כאילו הקריב נפשו⁵⁹: סלת יהיה קרבנו. האומר הרי עלי מנחה סתם, מביא מנחת סלת, שהיא הראשונה שבמנחות⁶⁰, ונקמצת כשהיא סלת, כמו שמפורש בענין. לפי שנאמרו כאן ה' מיני מנחות, וכולן באות אפויית קודם קמיצה חוץ מזו, לכך קרויה מנחת סלת: סלת. אין סלת אלא מן החטין, שנאמר סַלַת הַטִּים (שמות כט ב), ואין מנחה פחותה מעשרון, שנאמר ועשרון סלת למנחה (להלן יד כא), עשרון לכל מנחה: ויצק עליה שמן. על כולה (ספרא ויקרא פ"י ס"ז): ונתן עליה לבנה. על מקצתה, מניח קומץ לבונה עליה לצד אחד. ומה ראית לומר כן, שאין ריבוי אחר ריבוי בתורה אלא למעט (שם). ד"א שמן על כולה מפני שהוא נבלל עמה ונקמץ עמה, כמו שנאמר מסלתה ומשמנה, ולבונה על מקצתה שאינה נבללת עמה ולא נקמצת

⁵¹ ע"י שם (ז): ונמצה דמו דם כלו אוחז בראש ובגוף ומוצה משניהם על קיר המזבח. לא על קיר הכבש. לא על קיר היסוד. לא על קיר ההיכל.

⁵² ע"י זבחים סה ע"א: ת"ר: והסיר את מוראתו בנוצתה, זו זפק. יכול יקדיר בסכין ויטלנו, ת"ל בנוצתה, נוטל את הנוצה עמה. אבא יוסי בן חנן אומר, נוטלה ונוטל קורקבנה עמה. דבי רבי ישמעאל תנא, בנוצתה, בנוצה שלה קודרה בסכין כמין ארובה.

⁵³ ע"י הערה הקודמת.

⁵⁴ ע"י ספרא (ויקרא פ"ט ס"ג): אצל המזבח סמוך למזבח. קדמה למזרחו של כבש.

⁵⁵ ע"י ספרא (שם): אל מקום הדשן ששם יהו נותנין את הדשן. רבי חנניה בן אנטיגנוס אומר שתי בתי דשנין היו שם אחד במזרחו של כבש ואחד במזרחו של מזבח. זה שבמזרחו של כבש שם היו נותנין מוראות העוף ודשון מזבח הפנימי והמנורה וזה שבמזרחו של מזבח שם היו שורפין פסולין קדשי קדשים ואמורי קדשים קלים.

⁵⁶ ע"י יומא כא ע"א: אמר אביי, מוראה ונוצה ודישון מזבח הפנימי ודישון המנורה נבלעין במקומן.

⁵⁷ ע"י ויקרא רבה (פ"ג ס"ז ה): ושסע אותו בכנפיו לא יבדיל (שם) א"ר יוחנן ההדיוט הזה אם מריח הוא ריח כנפים נפשו קצה עליו ואת אמרת והקטיר הכהן את הכל המזבחה וכל כך למה אלא כדי שיהא המזבח מהודר בקרבנו של עני.

⁵⁸ ע"י מנחות (ק"י ע"א): נאמר בעולת בהמה אשה ריח ניחוח ובעולת עוף אשה ריח ניחוח ובמנחה אשה ריח ניחוח לומר לך אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים.

⁵⁹ ע"י מנחות (קד ע"ב): אמר ר' יצחק: מפני מה נשתנית מנחה שנאמר בה נפש. אמר הקדוש ברוך הוא: מי דרכו להביא מנחה. עני, מעלה אני עליו כאילו הקריב נפשו לפני. ע"י תנחומא (ויקרא פרק ה): ונפש כי תקריב, לא נאמר נפש בכל הקרבנות אלא במנחת עני. אמר הקב"ה, מעלה אני עליו כאלו הקריב נפשו.

⁶⁰ ע"י מנחות (קד ע"ב): הרי עלי עשרון, יביא אחד. עשרונים, יביא שנים. פרשתי ואיני יודע מה פרשתי, יביא ששים עשרון. הרי עלי מנחה, יביא איזו שירצה. רבי יהודה אומר, יביא מנחת הסולת שהיא מיוחדת שבמנחות.

עמה, שנאמר על כל לבונתה, שלאחר שקמץ מלקט את הלבונה כולה מעליה ומקטירה⁶¹: ויצק ונתן והביאה. מלמד שיציקה ובלילה כשרים בזר (ספרא פ"י סי' י): (ב) הכהנים וקמץ. מקמיצה ואילך מצות כהונה (מנחות י"ח ע"ב): וקמץ משם. ממקום שרגלי הזר עומדות, ללמדך שהקמיצה כשרה בכל מקום בעזרה, אף בי"א אמה של מקום דריסת רגלי ישראל⁶²: מלא קמצו. יכול מברך, מבצבץ ויוצא לכל צד, תלמוד לומר במקום אחר והרים ממנו בקמצו (להלן ו' ח), לא יהא כשר אלא מה שבתוך הקומץ. אי בקמצו יכול חסר, תלמוד לומר מלא, הא כיצד, חופה ג' אצבעותיו על פס ידו, וזהו קומץ במשמע לשון העברית⁶³: על כל לבונתה. לבד כל הלבונה יהא הקומץ מלא: לבנתה והקטיר. אף הלבונה בהקטרה⁶⁴: מלא קמצו מסלתה ומשמנה. הא אם קמץ ועלה בידו גרגיר מלח או קורט לבונה פסולה⁶⁵: אזכרתה. הקומץ העולה לנבוה הוא זכרון המנחה, שבו נזכר בעליה לטובה ולנחת רוח: (ג) לאהרן ולבניו. כהן גדול נוטל חלק בראש שלא במחלוקת, וההדיוט במחלוקת⁶⁶: קדש קדשים. היא להם: מאשי ה'. אין להם חלק בה אלא לאחר מתנות האישים (ספרא אמור פ"ח סי' יא): (ד) וכי תקריב וגו'. שאמר הרי עלי מנחת מאפה תנור, ולימד הכתוב שיביא או חלות או ריקין⁶⁷, החלות בלולות, והריקין משוחין⁶⁸. ונחלקו רבותינו במשיחתן, יש אומרים מושחן וחוזרן ומושחן עד שיכלה כל השמן שבלוג, שכל המנחות טעונות לוג שמן, ויש אומרים מושחן כמין כף יונת, ושאר השמן נאכל בפני עצמו לכהנים⁶⁹. מה תלמוד לומר בשמן בשמן שני פעמים, להכשיר שמן שני ושלישי היוצא מן הזיתים, ואין צריך שמן ראשון אלא למנורה שנאמר בו וד⁷⁰. ושנינו במנחות

⁶¹ ע"י ספרא (ויקרא פ"י סי' ח) דבר אחר ויצק עליה שמן על כלה מפני שהוא נבלל עמה ונקמץ עמה ונתן עליה לבונה על מקצתה שאינה לא נבללת עמה ולא נקמצת עמה. וע"י שם (פ"ט סי' י): מסלתה ומשמנה על כל לבונתה שתהא שם לבונה בשעת הקמיצה על כל לבונתה, והקטיר שילקט לבונה ויעלה לאישים.

⁶² ע"י מנחות (ח ע"ב): א"ר אלעזר, מנחה שקמצה בהיכל כשרה, שכן מצינו בסילוק בזיכין. מתיב ר' ירמיה, וקמץ משם, ממקום שרגלי הזר עומדות. בן בתירא אומר, מנין שאם קמץ בשמאל שיחזיר ויקמוץ בימין, ת"ל, וקמץ משם, ממקום שקמץ כבר. וכו' א"ל ר' יעקב לר' ירמיה בר תחליפא, אסברא לך, לא נצרכא אלא להכשיר את כל עזרה כולה. שלא תאמר הואיל ועולה קדשי קדשים ומנחה קדשי קדשים, מה עולה טעונה צפון, אף מנחה טעונה צפון.

⁶³ ע"י מנחות י"א ע"א: אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב חופה שלש אצבעותיו עד שמגיע על פס ידו וקומץ תניא נמי הכי מלא קומצו יכול מבורץ ת"ל בקומצו אי בקומצו יכול בראשי אצבעותיו ת"ל מלא קומצו הא כיצד חופה שלש אצבעותיו על פס ידו וקומץ במחבת ובמרחשת מוחק בגודלו מלמעלה ובאצבעו קטנה מלמטה וזו היא עבודה קשה שבמקדש.

⁶⁴ ע"י ספרא (ויקרא פ"ט סי' ו): על כל לבונתה שתהא שם לבונה בשעת הקמיצה. על כל לבונתה. והקטיר שילקט לבונה ויעלה לאישים.

⁶⁵ ע"י שם (סי' י): מלא קמצו מסלתה ומשמנה שאם קמץ ועלה בידו צרור או גרגיר מלח או קורט של לבונה פסל.

⁶⁶ ע"י ספרא (שם פ"א סי' א): לאהרן ולבניו לאהרן תחלה ואח"כ לבניו. לאהרן שלא במחלוקת ולבניו במחלוקת. מה אהרן כהן גדול אוכל שלא במחלוקת אף בניו כהנים גדולים אוכלין שלא במחלוקת.

⁶⁷ ע"י שם (פ"י סי' א-ב): א"ר יהודה מנין לאומר הרי עלי מנחת מאפה לא יביא מחצה חלות ומחצה ריקין. ת"ל קרבן. קרבן אחד הוא מביא. ואינו מביא חלות וריקין. אמר ר"ש וכי נאמר קרבן קרבן ב' פעמים. הא לא נאמר אלא קרבן אחד ונאמר בו חלות וריקין. מעתה רצה להביא חלות יביא. ריקין יביא. מחצה חלות ומחצה ריקין יביא. וכשהוא קומץ בולל וקומץ משניהם. הא אם קמץ ולא עלה בידו אלא אחד משניהם דיו.

⁶⁸ ע"י שם (פ"י סי' ה): ריקין משוחין ואין חלות משוחות. הלא דין הוא מה אם הרקיקין שאינן טעונין בלילה טעונין משיחה חלות שהם טעונות בלילה אינו דין שיטענו משיחה. ת"ל ריקין משוחין ואין חלות משוחות.

⁶⁹ ע"י מנחות (עד ע"ב): החלות טעונות בלילה, והרקיקים משוחין. כיצד מושחן, כמין כי. ושאר השמן נאכל לכהנים. וע"י שם (ע"א): כמין כי והשאר נאכל וכו': מאי כמין כי, אמר רב כהנא כמין כי יונו, וכו' תניא אידך ריקין הבאים בפני עצמן מביא לוג שמן ומושחן וחוזר ומושחן עד שיכלה כל שמן שבלוג. רבי שמעון בן יהודה אומר משום ר"ש מושחן כמין כי ושאר השמן נאכל לכהנים.

⁷⁰ ע"י ילקוט שמעוני תורה (רמז שעח): הראשון למנורה והשאר למנחות. הראשון שבראשון אין למעלה הימנו השני שבראשון והראשון שבשני שוין. השלישי שבראשון והשני שבשני שבראשון שישלשי שוין. השלישי שבשני והשני שבשלישי שוין. השלישי שבשלישי אין למטה הימנו אף המנחות היה בדין שיטענו שמן זית זך ומה מנורה שאינה לאכילה טעונה שמן זית זך מנחות שהן לאכילה אינו דין שיטענו שמן זית זך תלמוד לומר זך כתית למאור ואין זך כתית למנחות.

(ע) כל המנחות האפויות לפני קמיצתן ונקמצות על ידי פתיתה, כולן באות עשר עשר חלות, והאמור בה ריקין בא עשר ריקין: (ה) ואם מנחה על המחבת. שאמר הרי עלי מנחת מחבת, וכלי הוא שהיה במקדש שאופין בו מנחה על האור בשמן, והכלי אינו עמוק אלא צף, ומעשה המנחה שבתוכו קשין⁷¹, שמתוך שהיא צפה האור שורף את השמן. וכולן טעונות ג' מתנות שמן, יציקה, ובלילה, ומתן שמן בכלי קודם לעשייתן⁷²: סלת בלולה בשמן. מלמד שבוללן בעודן סלת: (ו) פתות אתה פתים. לרבות כל המנחות הנאפות קודם קמיצה לפתיתה: ויצקת עליה שמן מנחה הוא. לרבות כל המנחות ליציקה. יכול אף מנחת מאפה תנור כן, תלמוד לומר עליה. אוציא את החלות ולא אוציא את הרקין, תלמוד לומר הוא (ספרא פי"ב ס"ו: (ז) מרחשת. כלי הוא שהיה במקדש עמוק, ומתוך שהיא עמוקה שִׁמְנָה צָבוּר ואין האור שורפו, לפיכך מעשה מנחה העשויין לתוכה רוחשין. כל דבר רך ע"י משקה נראה כרוחש ומנענע⁷³: (ח) אשר יעשה מאלה. מאחד מן המינים הללו: והקריבה. בעליה אל הכהן: והגישוה. הכהן: אל המזבח. מגישה לקרן דרומית מערבית של מזבח⁷⁴: (ט) את אוזרתה. הוא הקומץ: (יא) וכל דבש. כל מתיקת פרי קרוי דבש: (יב) קרבן ראשית תקריבו. מה יש לך להביא מן השאור ומן הדבש, קרבן ראשית, שתי הלחם של עצרת הבאים מן השאור, שנאמר קָמִין תִּאֲפִינָה (להלן ב"ז), ובכורים מן הדבש, כמו בכורי תאנים ותמרים⁷⁵: (יג) מלח ברית. שהברית כרותה למלח מששת ימי בראשית, שהובטחו המים התחתונים ליקרב במזבח, במלח, וניסוך המים בחג: על כל קרבנדך. על עולת בהמה ועוף, ואמורי כל הקדשים כולן⁷⁶: (יד) ואם תקריבו. הרי אם משמש בלשון כי, שהרי אין זה רשות, שהרי במנחת העומר הכתוב מדבר שהיא חובה, וכן ואם יִהְיֶה הַיּוֹבֵל וגו' (במדבר לו:ד): מנחת בכורים. במנחת העומר הכתוב מדבר, שהיא באה אביב בשעת בישול התבואה, ומן השעורים היא באה, נאמר כאן אביב, ונאמר להלן כי השעורה אביב⁷⁷: קלוי באש. שמיבשין אותו על האור באבוב של קָלָאִים⁷⁸, שאלולי כן אינה נשחנת בריחים לפי שהיא

⁷¹ עי' מנחות (סג ע"א): מתני' האומר הרי עלי במחבת לא יביא במרחשת במרחשת לא יביא במחבת. מה בין מחבת למרחשת, מרחשת יש לה כיסוי מחבת אין לה כיסוי דברי ר' יוסי הגלילי ר' חנינא בן גמליאל אומר מרחשת עמוקה ומעשיה רוחשין (רכין) מחבת צפה ומעשיה קשין.

⁷² עי' ספרא (ויקרא פי"ב ס"א): ואם מנחה על המחבת וכו' קרבנדך קרבנדך לג"ש מה קרבנדך אמור כאן טעונה יציקה ובלילה אף קרבנדך אמור למטן טעונה יציקה ובלילה מה קרבנדך אמורה למטן טעונה מתן שמן בכלי קודם לעשייתה אף קרבנדך אמורה כאן טעונה מתן שמן בכלי קודם לעשייתה.

⁷³ עי' ספרא (פי"ב ס"ז): ר' חנינא בן גמליאל אומר מרחשת עמוק ומעשיה רוחשין ומחבת צפה ומעשיה קשים.

⁷⁴ עי' סוטה (יד ע"ב): מגישה בקרן דרומית מערבית כנגד חודה של קרן ודיו. מנלן, דכתיב וזאת תורת המנחה, הקרב אותה בני אהרן לפני ה' אל פני המזבח. ותניא, לפני ה', יכול במערב, ת"ל אל פני המזבח, אי אל פני המזבח יכול בדרום, ת"ל לפני ה'. הא כיצד, מגישה בקרן דרומית מערבית כנגד חודה של קרן ודיו. עי' ספרא (ויקרא פי"ב ס"ג): קרבן ראשית שיהא ראשית לכל המנחות וכך הוא אומר והקרבתם מנחה חדשה לה' שתהא חדשה לכל המנחות אין לי אלא מנחת חטיין מנחת שעורין מנין וכשהוא אומר וביום הבכורים בהקריבכם מנחה חדשה לה' בשבועותיכם אם אינו ענין למנחת חטיין תנחו ענין למנחת שעורין. ועי' ילקוט שמעוני תורה (רמז תנב): קרבן ראשית תקריבו צבור אמרתי לך ולא יחיד. יכול לא יהא יחיד מביא שאינו מביא חובתו כיוצא בה אבל יהו צבור מביאים שמביאין חובתן כיוצא בה תלמוד לומר אותם, ומה יש לך להביא, שתי הלחם מן השאור ובכורים מן הדבש.

⁷⁵ עי' מנחות (כ ע"א): תניא אילו נאמר קרבן במלח שומע אני אפילו עצים ודם שנקראו קרבן ת"ל מנחה מה מנחה מיוחדת שאחרים באין חובה לה אף כל שאחרים באין חובה לה אי מה מנחה מיוחדת שמתרת אף כל שמתיר אביא דם שמתיר ת"ל מעל מנחתך ולא מעל דמך יכול תהא מנחה כולה טעונה מלח ת"ל קרבן קרבן טעון מלח ואין מנחה כולה טעונה מלח ואין לי אלא קומץ (מנחה) מנין לרבות את הלבונה מרבה אני את הלבונה שכן באה עמה בכלי אחד מנין לרבות את הלבונה הבאה בפני עצמה ולבונה הבאה בבזיכין והקטרת מנחת כהנים ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים אימורי חטאת ואימורי אשם ואימורי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלים ואברי עולה ועולת העוף מנין תלמוד לומר על כל קרבנדך תקריב מלח.

⁷⁶ עי' מנחות (סח ע"ב): ואם תקריב מנחת ביכורים, במנחת העומר הכתוב מדבר. מהיכן באה, מן השעורין. אתה אומר מן השעורין, או אינו אלא מן החיטין, רבי אליעזר אומר, נאמר אביב במצרים ונאמר אביב לדורות, מה אביב האמור במצרים, שעורין, אף אביב האמור לדורות, שעורין.

⁷⁷ עי' ספרא (ויקרא פי"ג ס"ו): אביב קלוי באש גרש כרמל מלמד שמהבהבין אותו באור כדי לקיים בו מצות קלוי דברי ר"מ. וחכ"א אין לשון קלוי אלא לשון אבוב של קלאים היה שם ומנוקב כמין נפה כדי שיהא האור שולט בכולו.

לחה: גרש כרמל. גרוסה בעודה לחה: גרש. לשון שבירה ומחינה, גורסה בריחים של גרוסות, כמו וַיִּגְרַם בְּחֶזֶץ (איכה ג טו), וכן גָּרְסָה נַפְשִׁי (תהלים קיט ב): כרמל. בעוד הכר מלא⁷⁹, שהתבואה לחה ומלאה בקשין שלה, ועל כן נקראים המלילות כרמל, וכן פָּרְמַל בְּצִקְלוֹנוֹ (מלכים ב ד מב): (א) שלמים. שמטילים שלום בעולם⁸⁰. דבר אחר שלמים שיש בהם שלום למזבח ולכהנים ולבעלים⁸¹: (ג) ואת כל החלב וגו'. להביא חלב שעל הקבה דברי רבי ישמעאל, רבי עקיבא אומר, להביא חלב שעל הדקין והולין מט ע"א, ספרא פי"ד סי' ו': (ד) הכסלים. (פלגקין בלע"ז) שהחלב שעל הכליות כשהבהמה חיה הוא בגובה הכסלים, והם מלמטה, והוא החלב שתחת המתנים שקורין בלע"ז לונבילו"ש, לובן הנראה למעלה בגובה הכסלים, ובתחתיתו הבשר חופה: היתרת. היא דופן המסך שקורין איברי"ש, ובלשון ארמי חֶצְרָא דְכַבְדָּא: על הכבד. שיטול מן הכבד עמה מעט, ובמקום אחר הוא אומר וְאֵת־הַיִּתְרָת מִן־הַכֶּבֶד⁸²: על הכבד על הכליות. לבד מן הכבד, ולבד מן הכליות יסירנה לזו: (ה) על העלה. מלבד העולה, למדנו שתקדים עולת תמיד לכל קרבן על המערכה: (ז) אם כשב. לפי שיש באימורי הכשב מה שאין באימורי העז, שהכשב אליתו קריבה, לכך נחלקו לשתי פרשיות: (ח) וזרקו. שתי מתנות שהן ד', ועל ידי הכלי הוא זורק, ואינו נותן באצבע אלא בחטאת: (ט) חלבו. המוכחר שבו, ומהו, זה האליה תמימה: לעמת העצה. למעלה מן הכליות היועצות⁸³: (יא) לחם אשה לה. לחמו של אש לשם גבוה: לחם. לשון מאכל, וכן נִשְׁחִיתָה עֵץ בְּלֶחְמוֹ (ירמיה יא יט), עֶבֶד לָחֵם רָב (הניאל ה א), לְשִׁחּוֹק עֲשִׂים לָחֵם (קהלת יט): (יז) חקת עולם. יפה מפורש בתורת כהנים כל הפסוק הזה⁸⁴: (ב) מכל מצות ה'. פירשו רבותינו אין חטאת באה אלא על דבר שזדונו לאו וזרת, ושגגתו חטאת⁸⁵: מאחת מהנה. ממצות אחת מהן, כגון הכותב בשבת, שם משמעון, נח מנחור, דן מדניאל⁸⁶: (ג) אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם. מדרשו, אינו חייב אלא בהעלם דבר עם שגגת מעשה⁸⁷, כמו שנאמר לאשמת העם ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו (פסוק יג). ופשומו לפי אנדה, כשהכהן גדול חוטא אשמת העם הוא זה, שהן תלויין בו לכפר עליהם ולהתפלל בעדם, ונעשה מקולקל: פר. יכול זקן תלמוד לומר בן, אי בן יכול קטן, תלמוד לומר פר, הא כיצד, זה פר בן ג'⁸⁸: (ה) אל אהל מועד. למשכן, ובבית עולמים להיכל⁸⁹: (ו) את פני פרכת הקדש. כנגד מקום קדושתה, מכוון כנגד בין הבדים, ולא היו נוגעים

⁷⁹ עי' מנחות (סו ע"ב): דבי רבי ישמעאל תנא כרמל כר מלא.

⁸⁰ עי' ספרא (ויקרא פט"ז סי' א): ואם זבח שלמים קרבנו. ר' יהודה אומר כל המביא שלמים מביא שלום לעולם.

⁸¹ עי' ספרא (שם סי' ב): דבר אחר שלמים שהכל שלום בהן הדם והאימורין למזבח החזה ושוק לכהנים העור והבשר לבעליון.

⁸² עי' ספרא (ויקרא פי"ד סי' ז): ואת היתרת על הכבד דבר שקול שיטול מן הכבד על היתרת ומן היתרת על הכבד, וכשהוא אומר ואת היתרת על הכבד ומן החטאת והקטיר המזבחה שיטול מן הכבד על היתרת...
⁸³ עי' חולין יא ע"א: לעומת העצה אמר רחמנא, מקום שהכליות יועצות.

⁸⁴ וז"ל (ספרא (ויקרא פ"כ סי' ו'): חקת עולם, לבית העולמים. לדורותיכם, שינהוג הדבר לדורות. בכל מושבותיכם, ארץ ובחוצה לארץ. כל חלב וכל דם לא תאכלו. רבי יהודה אומר חלב ודם הקיש החלב לדם מה חלב בשני לאוין אף הדם בשני לאוין וחכ"א אין בו אלא אזהרה אחת.

⁸⁵ עי' שבת (סט ע"א): וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה וכתוב ונפש אשר תעשה ביד רמה הוקשו כולם לעבודה זרה מה להלן דבר שחייבים על זדונו כרת ושגגתו חטאת אף כל דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת.

⁸⁶ עי' ספרא (ויקרא פ"א סי' ד) ועשה אחת יכול עד שיכתוב את כל השם עד שיארוג את כל הבגד עד שיעשה את כל הנפה ת"ל מאחת. אי מאחת יכול אפילו כתב אות אחת אפילו ארג חוט אחד אפילו עשה בית אחד בנפה ובכברה ת"ל ועשה אחת. הכיצד עד שיכתוב שם קטן משם גדול שם משמעון ומשמואל ונח מנחור ודן מדניאל וגד מגדיאל.

⁸⁷ עי' ספרא (שם סי' א): לאשמת העם הרי משיח כציבור מה צבור אינו מביא אלא על העלם דבר ועם שגגת המעשה אף משיח לא יביא אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה.

⁸⁸ עי' ספרא (ויקרא פ"ג סי' א): פר יכול זקן ת"ל בן אי בן יכול קטן ת"ל פר הא כיצד, בן שלש כדברי חכמים. ר' מאיר אומר, אף בני ארבע ובני חמש כשרין אלא שאין מביאין זקנים מפני הכבוד.

⁸⁹ עי' עירובין (ב ע"א): פתחו של היכל גבהו עשרים אמה ורחבו עשר אמות ושל אולם גבהו ארבעים אמה ורחבו עשרים אמות ושניהן מקרא אחד דרשו ושחטו פתח אהל מועד דרבנן סברי קדושת היכל לחוד וקדושת אולם לחוד וכי כתיב פתח אהל מועד אהיכל כתיב ורבי יהודה סבר היכל ואולם קדושה אחת היא וכי כתיב פתח אהל מועד אתרווייהו הוא דכתיב.

דמים בפרכת, ואם נגעו נגעו⁹⁰: (ז) ואת כל דם. שירי הדם (זבחים סד ע"א): (ח) ואת כל חלב פר. חלבו היה לו לומר, מה תלמוד לומר פר, לרבות פר של יום הכפורים לכליות ולחלבים ויותר⁹¹: החטאת. להביא שעירי עבודת אלילים, לכליות ולחלבים ויותר⁹²: ידים ממנו. מן המחובר, שלא ינתחנו קודם הסרת חלבו⁹³: (י) כאשר יורם. מאותן אמורין המפורשין בשור זבח השלמים. וכי מה פירש בזבח השלמים שלא פירש כאן, אלא להקישו לשלמים, מה שלמים לשמן, אף זה לשמו, ומה שלמים שלום לעולם, אף זה שלום לעולם⁹⁴. ובשחיטת קדשים (זבחים מט): מצריכו ללמוד הימנו, שאין למדין למד מן הלמד בקדשים, בפרק איזהו מקומן⁹⁵: על הכבד על הכלית על ראשו ועל כרעיו. כולן לשון תוספת הן, כמו מלבד: (יב) אל מקום טהור. לפי שיש מחוץ לעיר מקום מוכן לטומאה. להשליך אבנים מנוגעות ולבית הקברות, הוצרך לומר מחוץ למחנה זה שהוא חוץ לעיר, שיהא המקום טהור⁹⁶: מחוץ למחנה. חוץ לשלש מחנות, ובבית עולמים חוץ לעיר, כמו שפירשוהו רבותינו במס' יומא (סח.)⁹⁷ ובסנהדרין (מב.)⁹⁸: אל שפך הדשן. מקום ששופכין בו הדשן המסולק מן המזבח, כמו שנאמר והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה (להלן ד): על שפך הדשן ישרף. שאין תלמוד לומר, אלא ללמד שאפילו אין שם דשן: (יג) עדת ישראל. אלו סנהדרין⁹⁹: ונעלם דבר. טעו להורות באחת מכל

⁹⁰ עי' ספרא (ויקרא פ"ג סי' ג): לפני ה', יכול על כל הבית תלמוד לומר אל פני הפרכת או אל פני הפרכת, יכול אל פני הפרכת כלה, תלמוד לומר הקדש מלמד שהוא מכוון כנגד הבדים. ועי' יומא (נז ע"א): כשהוא מזה לא היו נוגעין בפרוכת ואם נגעו נגעו אמר רבי אלעזר ברבי יוסי אני ראיתיה ברומי והיו עליה כמה טיפי דמים.

⁹¹ עי' ספרא (ויקרא פ"ד סי' א): ואת כל חלב פר לרבות חלב פר יום הכפורים לשתי כליות וליותר הכבד. החטאת לרבות שעירי ע"א לכל האמור בענין. ידים ממנו מן המחובר.

⁹² עי' הערה הקודמת.

⁹³ עי' הערה 91.

⁹⁴ עי' ספרא (שם סי' ב-ג): כאשר יורם משור זבח השלמים וכי מה מפורש בזבח השלמים שאין מפורש כאן. אלא מה שלמים לשמן אף זה לשמו. מה שלמים מביאין שלום לעולם אף זה מביא שלום לעולם. או מה שלמים טעונים הפרש אליה אף זה יטען הפרש אליה ת"ל משור זבח לשלמי שור הקשתיו לא הקשתיו לשלמי כבש. ר' יהודה בן שמעון אומר מה שלמים מביאים שלום לעולם אף זה מביא שלום לעולם.

⁹⁵ ז"ל: אמר ר' יוחנן, בכל התורה כולה למדין למד מלמד, חוץ מן הקדשים שאין דנין למד מלמד, דאם כן, לא יאמר צפונה באשם ותיתי בג"ש דקדשי קדשים מחטאות, לאו למימרא, דדבר הלמד בהיקש אין חוזר ומלמד בגזירה שוה.

⁹⁶ עי' ספרא (ויקרא פ"ה סי' ה): אל מקום טהור שיהא מקומו טהור ואם טמא יטהרנו שיהא מקום מתוקן להם לכך.

⁹⁷ ז"ל: מאימתי מטמאין בגדים. תנו רבנן, יוציא אל מחוץ למחנה ושרפו. להלן אתה נותן להם שלש מחנות, וכאן אתה נותן להם מחנה אחת, אם כן למה נאמר מחוץ למחנה, לומר לך, כיון שיצא חוץ למחנה אחת מטמאים בגדים. והתם מנא לך, דתניא, והוציא את כל הפר חוץ לשלש מחנות. אתה אומר חוץ לשלש מחנות, או אינו אלא חוץ למחנה אחת, כשהוא אומר בפר העדה אל מחוץ למחנה, שאין תלמוד לומר, שהרי כבר נאמר ושרף אתו כאשר שרף את הפר הראשון ומה תלמוד לומר אל מחוץ למחנה ליתן לו מחנה שניה. וכשהוא אומר מחוץ למחנה בדשן, שאין תלמוד לומר, שהרי כבר נאמר אל שפך הדשן תן לו מחנה שלישית. ורבי שמעון האי מחוץ למחנה מאי עביד ליה, מיבעי ליה לכדתניא. רבי אליעזר אומר, נאמר כאן מחוץ למחנה ונאמר להלן מחוץ למחנה, מה כאן חוץ לשלש מחנות, אף להלן חוץ לשלש מחנות. ומה להלן במזרחה של ירושלים אף כאן במזרחה של ירושלים.

⁹⁸ ז"ל: ובית הסקילה חוץ לבית דין הוה, ותו לא, והא תניא, בית הסקילה היה חוץ לשלש מחנות, אין, כדקאמרת, והא דקתני הכי נפקא מינה דאי נפיק בי דינא ויתיב חוץ לשלש מחנות עבדינן בית הסקילה חוץ לבית דין, כי היכי דלא מיתחזי בית דין רוצחין. אי נמי, כי היכי דתיהוי ליה הצלה. מנהני מילי, דתנו רבנן, הוצא את המקלל אל מחוץ למחנה חוץ לשלש מחנות. אתה אומר חוץ לשלש מחנות, או אינו אלא חוץ למחנה אחת, נאמר כאן מחוץ למחנה ונאמר בפרים הנשרפין חוץ למחנה מה להלן חוץ לשלש מחנות אף כאן חוץ לשלש מחנות. והתם מנלן, דתנו רבנן, והוציא את כל הפר אל מחוץ למחנה חוץ לשלש מחנות. אתה אומר חוץ לשלש מחנות, או אינו אלא חוץ למחנה אחת, כשהוא אומר אל מחוץ למחנה, בפר העדה, שאין תלמוד לומר, שהרי כבר נאמר ושרף אתו כאשר שרף את הפר הראשון ליתן לו מחנה שניה. וכשהוא אומר אל מחוץ למחנה, בדשן, שאין תלמוד לומר, שהרי כבר נאמר על שפך הדשן ישרף ליתן לו מחנה שלישית.

⁹⁹ עי' ספרא (ויקרא פ"ד סי' ב): עדת ישראל יכול בכל העדה הכתוב מדבר ת"ל כאן עדה ולהלן נאמר עדה מה עדה אמורה להלן ב"ד אף כאן ב"ד. או מה עדה אמורה להלן בכ"ג אף כאן בכ"ג ת"ל עדת ישראל העדה המיוחדת שבישראל ואי זו זו סנהדרי גדולה היושבת בלשכת הגזית.

כריתות שבתורה שהוא מותר¹⁰⁰: הקהל ועשו. שעשו צבור על פיהם¹⁰¹: (יז) את פני הפרכת. ולמעלה (פסוק 1) הוא אומר את פני פרכת הקדש, משל למלך שסרחה עליו מדינה, אם מעוטה סרחה פמליא שלו מתקיימת, ואם כולם סרחו, אין פמליא שלו מתקיימת, אף כאן כשחטא כהן משיח עדיין שם קדושת המקום על המקדש, משחטאו כולם ח"ו נסתלקה הקדושה¹⁰²: (יח) יסוד מזבח העלה אשר פתח אהל מועד. זה יסוד מערבי שהוא כנגד הפתח¹⁰³: (יט) ואת כל חלבו ירים. ואע"פ שלא פירש כאן יותרת ושתי כליות, למדין הם מְוַעֲשָׂה לפר כאשר עשה וגו'. ומפני מה לא נתפרשו בו, תנא דבי ר' ישמעאל, משל למלך שזעם על אוהבו, ומיעט בסרחונו מפני חיבתו¹⁰⁴: (כ) ועשה לפר. זה: כאשר עשה לפר החטאת. כמו שמפורש בפר כהן משיח, להביא יותרת ושתי כליות, שפירש שם מה שלא פירש כאן, ולכפול במצות העבודות, ללמד שאם חסר אחת מכל המתנות פסול, לפי שמצינו בניתנין על המזבח החיצון שנתנן במתנה אחת כפר, הוצרך לומר כאן שמתנה אחת מהן מעכבת¹⁰⁵: (כב) אשר נשיא יחטא. לשון אשרי, אשרי הדור שהנשיא שלו נותן לב להביא כפרה על שגגתו, ק"ו שמתחרט על זדונותיו¹⁰⁶: (כג) או הודע. כמו אם הודע הדבר. הרבה או יש שמשמשיין בלשון אם, ואם במקום או, וכן או נודע פי שזר נָגַח הוא (שמות כא לז): הודע אליו. כשחטא היה סבור שהוא היתר, ולאחר מכאן נודע לו שאיסור היה: (כד) במקום אשר ישחט את העלה. בצפון שהוא מפורש בעולה¹⁰⁷: חטאת הוא. לשמו כשר, שלא לשמו פסול¹⁰⁸: (כה) ואת דמו. שירי הדם (זבחים סד ע"א): (כו) כחלב זבח השלמים. כאותן אמורין המפורשים בעז האמור אצל שלמים¹⁰⁹: (לא) כאשר הוסר חלב מעל זבח השלמים. כאמורי עז האמורים בשלמים: (לג) ושחט אתה לחטאת. שתהא שחיטתה לשם חטאת¹¹⁰: (לה) כאשר יוסר חלב הכשב. שנתרבו אימורין וְאֵלֶיהָ, אף חטאת כשהיא באה כבשה טעונה אֵלֶיהָ עם האימורין¹¹¹: על אשי ה'. על מדורות האש העשויות לשם, פואיילי"ש בלע"ז: (א) ושמעה קול אלה. בדבר שהוא עד בו, שהשביעוהו שבועה שאם יודע לו בעדות שיעיד ל¹¹²: (ב) או נפש אשר תגע וגו'. ולאחר הטומאה הזו יאכל קדשים, או יכנס

¹⁰⁰ ע"י הוריות ז ע"ב: מתני'. אין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה, וכן המשיח, ולא בעבודת כוכבים, אין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה. גמ'. מנלן. דתנו רבנן: ישגו, יכול יהו חייבין על שגגת מעשה. ת"ל: ישגו ונעלם דבר, אין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה.
¹⁰¹ ע"י שם (ג ע"א): תניא יכול הורו ב"ד ועשו ב"ד יכול יהו חייבין ת"ל הקהל ועשו מעשה תלוי בקהל והוראה תלויה בב"ד.

¹⁰² ע"י זבחים (מא ע"ב): תנא דבי רבי ישמעאל, מפני מה נאמרה פרוכת הקדש בפר כהן משיח ולא נאמר בפר העלם דבר של צבור, משל למלך בשר ודם שסרחה עליו מדינה אם מיעוטה סרחה פמליא שלו מתקיימת, אם רובה סרחה אין פמליא שלו מתקיימת.

¹⁰³ ע"י ספרא (ויקרא פ"ג סי' יג): אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד זה יסוד מערבי.
¹⁰⁴ ע"י זבחים (מא ע"ב): תנא דבי רבי ישמעאל, מפני מה נאמרו יותרת ושתי כליות בפר כהן משיח, ולא נאמרו בפר העלם דבר של צבור, משל למלך בשר ודם שזעם על אוהבו, ומיעט בסרחונו מפני חיבתו.

¹⁰⁵ ע"י ילקוט שמעוני (תורה רמז תסט): ועשה לפר כאשר עשה מה ת"ל לכפול בהזאות ללמד שאם חסר אחת מן המתנות לא עשה כלום, ואין לי אלא מתן שבע שמעכבת בכל מקום מתן ארבע מנין ת"ל כן יעשה. וכן ע"י מנחות כז ע"א.

¹⁰⁶ ע"י ספרא (ויקרא פ"ה סי' א): אשר נשיא יחטא אמר רבן יוחנן בן זכאן אשרי הדור שהנשיא שלו מביא חטאת על שגגתו. אם על שגגתו מביא חטאת צ"ל מהו על זדונו. ואם נשיא שלו מביא חטאת צ"ל מהו הדיוט.
¹⁰⁷ ע"י זבחים (מח ע"א): ושחט אותו במקום אשר ישחט את העולה, ותניא היכן עולה נשחטה בצפון אף זה בצפון.

¹⁰⁸ ע"י שם (י ע"ב): חטאת נאמר בה היא בשחיטה, היא לשמה כשירה שלא לשמה פסולה.

¹⁰⁹ ע"י ספרא (ויקרא פ"ט סי' ד): ואת כל חלבו יקטיר המזבחה כחלב זבח השלמים. מה פירש בזבח השלמים. חלב תותב וקרום ונקלף. שני כליות ויותרת. אף כאן חלב תותב וקרום ונקלף ושתי הכליות ויותרת.

¹¹⁰ ע"י זבחים (ג ע"ב): ושחט אותה לחטאת אמר רחנא, והרי חטאת לשם חטאת נשחטה.

¹¹¹ ע"י ספרא (ויקרא פ"ז סי' יא): ואת כל חלבה יסיר כאשר הוסר חלב הכשב מזבח השלמים ומה פרש בכשב זבח השלמים חלב תותב וקרום ונקלף ושתי כליות ויותרת והאליה אף כאן חלב תותב וקרום ונקלף ושתי כליות ויותרת ואליה.

¹¹² ע"י ספרא (ויקרא פ"ח סי' ד): שלח להן ביד בנו ביד עבדו ביד שלוחו או שאמר להן הנתבע משביעני עליכם אם יודעין אתם לו עדות שתבואו ותעידוהו יכול יהו חייבין ת"ל ושמעה קול אלה והוא עד עד שישמעו מפי התובע. why did you erase this.

למקדש, שהוא דבר שזדונו כרת. במסכת שבועות נדרש כן¹¹³: ונעלם ממנו. הטומאה¹¹⁴: ואשם. באכילת קודש או בביאת מקדש: (ג) בטמאת אדם. זו טומאת מת¹¹⁵: לכל טמאתו. לרבות טומאת מנע זבין וזבות¹¹⁶: אשר ישמא. לרבות הנוגע בבוהל נדה¹¹⁷: בה. לרבות בולע נבלת עוף טהור¹¹⁸: ונעלם. ולא ידע. ששכח הטומאה¹¹⁹: ואשם. באכילת קודש או בביאת מקדש¹²⁰: (ד) בשפתים. ולא בלב (כלה ב): להרע. לעצמו¹²¹: או להיטיב. לעצמו, כגון אוכל ולא אוכל, אישן ולא אישן¹²²: לכל אשר ישמא. לרבות לשעבר¹²³: ונעלם ממנו. ועבר על שבועתו. כל אלה בקרבן עולה ויורד כמפורש כאן, אבל שבועה שיש בה כפירת ממון אינה בקרבן זו אלא באשם¹²⁴: (ח) והקריב את אשר לחטאת ראשונה. הטאת קודמת לעולה, למה הדבר דומה לפרקליט שנכנס לרצות, ריצה פרקליט נכנס דורון אחריו (ובחים ט): ולא יבדיל. אינו מולק אלא סימן אחד¹²⁵: עורף. הוא גובה הראש המשופע לצד הצואר: מול עורף. מול הרואה את העורף, והוא אורך כל אחורי הצואר: (ט) והזה מדרם החטאת. בעולה לא הטעין אלא מצוי, ובחטאת הזאה ומצוי, אוחו בעורף ומתיו, והדם ניתו והולך למזבח¹²⁶: חטאת הוא. לשמה כשרה, שלא לשמה פסולה¹²⁷: (י) כמשפט. כדת האמור בעולת העוף של נדבה

¹¹³ עי' שבועות (יד ע"א): מתני'. ידיעות הטומאה שתים שהן ארבע. נטמא וידע, ונעלמה ממנו הטומאה וזכור את הקדש, נעלם ממנו הקדש וזכור את הטומאה, נעלמו ממנו זה וזה ואכל את הקדש ולא ידע ומשאל ידע הרי זה בעולה ויורד. נטמא וידע, ונעלמה ממנו טומאה וזכור את המקדש, נעלם ממנו מקדש וזכור את הטומאה, נעלם ממנו זה וזה ונכנס למקדש ולא ידע ומשיצא ידע, הרי זה בעולה ויורד.

¹¹⁴ עי' ספרא (ויקרא פ"ג ס' ז): ונעלם ממנו ונעלמה ממנו טומאה או יכול ונעלם ממנו מקדש ת"ל ונעלם ממנו והוא טמא על העלם טומאה הוא חייב אינו חייב על העלם מקדש דברי ר"ע. רבי אליעזר אומר השרץ ונעלם ממנו על העלם שרץ הוא חייב אינו חייב על העלם מקדש. רבי ישמעאל אומר ונעלם ממנו ונעלם ממנו שני פעמים לחייב על העלם טומאה ועל העלם מקדש.

¹¹⁵ עי' ספרא (שם ס' ח): או כי יגע בטומאת אדם. אדם זה המת. בטומאת אדם זה טמא מת. טומאתו לרבות זבים ובזות נדות ויולדות אין לי אלא ימי חומרן ימי קולן מנין ת"ל לכל טומאתו. אשר ישמא לרבות בועל נדה. בה לרבות הבולע נבלת העוף הטהור.

¹¹⁶ עי' הערה הקודמת.

¹¹⁷ עי' הערה הקודמת.

¹¹⁸ עי' הערה הקודמת.

¹¹⁹ עי' לעיל הערה 114.

¹²⁰ עי' ירושלמי שבועות (פ"א ה"ב): והוא ידע הרי שתי ידיעות. הא ר' ישמעאל כרבי רבי כרבי ישמעאל ואפי' כר' עקיבה אתייה היא ידיעה והעלם בטומאת מקדש. ידיעה והעלם בטומאת הקודש. ואית דבעי נישמענה מן הכא [ויקרא ה ב ג] והוא ידע ואשם והלא כבר נאמר [ויקרא ה ב ג] והוא טמא ואשם. אלא אם אינו עניין לידיעה בתחילה תניהו עניין לידיעה בסוף.

¹²¹ עי' (שבועות כז ע"א): נשבע לקיים את המצוה ולא קיים שהוא פטור יכול נשבע להרע לעצמו ולא הרע יכול יהא פטור ת"ל להרע או להיטיב מה הטבה רשות אף הרעה רשות אביא נשבע להרע לעצמו ולא הרע שהרשות בידו.

¹²² עי' הערה הקודמת.

¹²³ עי' (שבועות כז ע"א): כי תשבע לבטא בשפתים אין לי אלא להבא לשעבר מנין תלמוד לומר לכל אשר יבטא האדם בשבועה דברי רבי עקיבא רבי ישמעאל אומר להרע או להיטיב להבא

¹²⁴ עי' בבא מציעא (לו ע"א): פעמים ששניהם באשם פעמים שהשוכר בחטאת והשואל באשם פעמים שהשוכר באשם והשואל בחטאת הא כיצד כפירת ממון אשם ביטוי שפתים חטאת.

¹²⁵ עי' חולין כא ע"א: כיצד מולקין חטאת העוף חותך שדרה ומפרקת בלא רוב בשר עד שמגיע לוושט או לקנה הגיע לוושט או לקנה חותך סימן אחד או רובו ורוב בשר עמו ובעולה שנים או רוב שנים.

¹²⁶ עי' זבחים (סד ע"ב): ת"ר והזה מדרם החטאת מגוף החטאת. הא כיצד, אוחו בראש ובגוף ומזה על קיר המזבח.

¹²⁷ עי' ספרא (פ"ח ס' ט): חטאת, שיהו כל מעשים לשם חטאת. הוא, פרט לשמלקו שלא לשמו.

בראש הפרשה¹²⁸: (יא) כי חטאת הוא. ואין בדין שיהא קרבנו מהדר¹²⁹: (יב) חטאת הוא. נקמצה ונקטרה לשמה כשרה, שלא לשמה פסולה¹³⁰: (יג) על חטאתו אשר חטא. כאן שנה הכתוב, שהרי בעשירות ובדלות נאמר מחטאתו, וכאן בדלי דלות נאמר על חטאתו, דקדקו רבותינו (כריתות כז): מכאן שאם חטא כשהוא עשיר והפריש מעות לכשבה או שעירה והעני, יביא ממקצתן שתי תורים, הפריש מעות לשתי תורים והעני, יביא ממקצתן עשירית האיפה, (לכך נאמר מחטאתו), הפריש מעות לעשירית האיפה והעשיר, יוסיף עליהן ויביא קרבן עשיר, לכך נאמר כאן על חטאתו¹³¹: מאחת מאלה. מאחת משלש כפרות האמורות בענין, או בעשירות, או בדלות, או בדלי דלות. ומה תלמוד לומר, שיכול החמורים שבהם יהיו בכשבה או שעירה, והקלין יהיו בעוף, והקלין שבקלין יהיו בעשירית האיפה, תלמוד לומר מאחת מאלה, להשוות קלין לחמורין לכשבה ושעירה אם השיגה ידו, ואת החמורין לקלין לעשירית האיפה בדלי דלות¹³²: והיתה לכהן כמנחה. ללמד על מנחת חוטא שיהיו שיריה נאכלין, זהו לפי פשוטו. ורבותינו דרשו, והיתה לכהן, ואם חוטא זה כהן הוא, תהא כשאר מנחת נדבת כהן, שהוא כליל תהיה לא תאכל (לקמן וטו)¹³³: (טז) כי תמעל מעל. אין מעילה בכל מקום אלא שינוי (ספרא פי"א סי' א), וכן הוא אומר וימעלו באלהי אבותיהם ויזנו אחרי אלהי עמי הארץ (דברי הימים"א ה כה), וכן הוא אומר בסוטה ומעלה בו מעל (במדבר ה יב): וחטאה בשגגה מקדשי ה'. שנהנה מן ההקדש. והיכן הוזהר, נאמר כאן חטא, ונאמר להלן חטא בתרומה ולא ישאו עליו חטא (ויקרא כב ט), מה להלן הוזהר אף כאן הוזהר. אי מה להלן לא הוזהר אלא על האוכל אף כאן לא הוזהר אלא על האוכל, תלמוד לומר תמעול מעל, ריבה¹³⁴: מקדשי ה'. המיוחדים לשם, יצאו קדשים

¹²⁸ ע"י ספרא (שם סי' י): ואת השני יעשה עולה כמשפט חטאת בהמה או יכול כמשפט חטאת העוף וכשהוא אומר והקריבו חלק עולה מן החטאת שתמצא אומר כמשפט חטאת בהמה מן החולין וביום וביד ימנית אף עולת העוף מן החולין וביום וביד ימנית. ר' ישמעאל אומר כמשפט חטאת העוף מה חטאת העוף ממול ערפו אף עולת העוף ממול ערפו. ר"א בר"ש אומר כמשפט חטאת העוף מה חטאת העוף אוחז בראש ובגוף ומה אף עולת העוף אוחז בראש ובגוף ומה. אי מה להלן בסימן אחד אף כאן בסימן אחד תלמוד לומר והקריבו.

¹²⁹ ע"י מנחות ו ע"א: א"ר שמעון בדין הוא שתהא מנחת חוטא טעונה שמן ולבונה שלא יהא חוטא נשכר ומפני מה אינה טעונה שלא יהא קרבנו מהודר ובדין הוא שתהא חטאת חלב טעונה נסכים שלא יהא חוטא נשכר ומפני מה אינה טעונה שלא יהא קרבנו מהודר.

¹³⁰ ע"י לעיל הערה 127.

¹³¹ ז"ל בשלימות: מנא הני מילי דתנו רבנן מחטאתו, מחטאתו על חטאתו. מה תלמוד לומר, מנין אתה אומר שמביאין מהקדש כשבה שעירה ומהקדש שעירה כשבה ומהקדש כשבה ושעירה תורים ובני יונה ומהקדש תורין ובני יונה עשירית האיפה. כיצד, הפריש לכשבה ולשעירה והעני, יביא עוף, העני, יביא עשירית האיפה, הפריש עשירית האיפה והעשיר, יביא עוף, העשיר, יביא כשבה או שעירה, הפריש כשבה או שעירה ונסתאבו, [אם רצה] יביא בדמיהן עוף, הפריש עוף ונסתאב, לא יביא בדמיו עשירית האיפה, שאין לעוף פדיון. לכן נאמר מחטאתו על חטאתו. ואיצטריך למכתב מחטאתו גבי כשבה או שעירה ואיצטריך למכתב גבי עוף, דאי כתיב קרא גבי הקדש כשבה או שעירה, ה"א הפריש כשבה.

¹³² ע"י ספרא (פי"ט סי' י): וכפר עליו הכהן על חטאתו אשר חטא מאחת מאלה יהו בעשירית האיפה ת"ל מאחת החמורים שבהן יהיו בכשבה ושעירה הקלים יהיו בעוף הקלים שבקלים יהו בעשירית האיפה ת"ל מאחת מאלה להשוות את הקלים לחמורים לכשבה ושעירה ואת החמורים לקלים לעשירית האיפה.

¹³³ ע"י מנחות (עג ע"ב), ר"ש אומר, מנחת חוטא של כהנים [וכו']. מנה"מ, דת"ר, והיתה לכהן כמנחה, שתהא עבודתה כשרה בו. אתה אומר, שתהא עבודתה כשרה בו, או אינו אלא להתיר מנחת חוטא של כהנים, ומה אני מקיים וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל, מנחת נדבתו, אבל חובתו תהא נאכלת, תלמוד לומר, והיתה לכהן כמנחה, מקיש חובתו לנדבתו, מה נדבתו אינה נאכלת, אף חובתו אינה נאכלת. אמר רבי שמעון, וכי נאמר והיתה לכהן כמנחתו, והלא לא נאמר אלא כמנחה. אלא להקיש מנחת חוטא של כהנים כמנחת חוטא של ישראל, מה מנחת חוטא של ישראל נקמצת, אף מנחת חוטא של כהנים נקמצת. אי מה מנחת חוטא של ישראל נקמצת ושיריה נאכלין, אף מנחת חוטא של כהנים נקמצת ושיריה נאכלין, ת"ל, לכהן כמנחה, לכהן כמנחה ולא לאשים כמנחה, הא כיצד, קומץ קרב בעצמו ושירים קריבין בעצמן.

¹³⁴ ע"י מעילה יח ע"א: כי תמעל מעל אין מעל אלא שנוי וכן הוא אומר איש איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל ואומר וימעלו באלהי אבותיהם ויזנו אחרי הבעלים יכול פגם ולא נהנה או נהנה ולא פגם ובמחובר לקרקע ובשליח שעשה שליחותו תלמוד לומר וחטאה נאמר חטא בתרומה ונאמר חטא במעילה מה חטא האמור בתרומה פוגם ונהנה ומי שפגם נהנה ובדבר שפוגם בו נהנה ופגמתו והנאתו כאחד ובתלוש מן הקרקע ובשליח שעשה שליחותו אף חטא האמור במעילה פוגם ונהנה ומי שפגם נהנה ובדבר שפוגם בו נהנה ופגמתו והנאתו כאחד ובתלוש מן הקרקע ובשליח שעשה שליחותו אין לי אלא אוכל ונהנה בדבר

קלים¹³⁵: איל. ל' קשה, כמו וְאֶת־אֵילֵי הָאָרֶץ לְקַח (יחזקאל י"ג), אף כאן קשה בן שתי שנים: בערכך כסף שקלים. שיהא שוה שתי סלעים: (מז) ואת אשר חטא מן הקדש ישלם. קרן וחומש להקדש (כריתות כו:): (יז) ולא ידע ואשם והביא. הענין הזה מדבר במי שבא ספק כרת לידו ולא ידע אם עבר עליו אם לאו, כגון חֶלֶב ושומן לפניו, וכסבור ששתיהן היתר, ואכל את האחת, אמרו לו אחת של חֶלֶב היתה, ולא ידע אם זו של חֶלֶב אכל, הרי זה מביא אשם תלוי, ומגין עליו כל זמן שלא נודע לו שודאי חטא, ואם יודע לו לאחר זמן יביא חטאת: ולא ידע ואשם ונשא עונו. ר' יוסי הגלילי אומר (תורת כהנים פרשתא פ"ב ס"ז), הרי הכתוב ענש את מי שלא ידע, על אחת כמה וכמה שיעניש את שידע. רבי יוסי אומר (שם אות י') אם נפשך לידע מתן שכרן של צדיקים, צא ולמד מאדם הראשון, שלא נצטווה אלא על מצות לא תעשה, ועבר עליה, ראה כמה מיתנות נקנסו עליו ולדורותיו, וכי איזו מדה מרובה, של טובה או של פורענות, הוי אומר מדה טובה, אם מדת פורענות המעוטה ראה כמה מיתנות נקנסו לו ולדורותיו, מדה טובה המרובה, היושב לו מן הפגולין והנותרות והמתענה ביום הכיפורים, על אחת כמה וכמה שיוכה לו ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות¹³⁶. ר' עקיבא אומר (פכות ה ע"ב ושם אות יא) הרי הוא אומר על פי שנים עדים או שלשה עדים וגו' (דברים י"ז), אם מתקיימת העדות בשנים למה פרט לך הכתוב בשלשה, אלא להביא שלישי להחמיר עליו ולעשות דינו כיוצא באלו לענין עונש והזמה, אם כך ענש הכתוב לנטפל לעוברי עבירה כעוברי עבירה, על אחת כמה וכמה שישלם שכר טוב לנטפל לעושי מצוה כעושי מצוה. ר' אלעזר בן עזריא אומר (שם אות יג) כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה (דברים כד י"ט), הרי הוא אומר למען יברכך וגו', קבע הכתוב ברכה למי שבאת על ידו מצוה בלא ידע, אמור מעתה היתה סלע צרורה בכנפיו, ונפלה הימנו, ומצאה העני ונתפרנס בה, הרי הקב"ה קובע לו ברכה¹³⁷: (יח) בערכך לאשם. בערך האמור למעלה: אשר שגג והוא לא ידע. הא אם ידע לאחר זמן, לא נתכפר לו באשם זה, עד שיביא חטאת, הא למה זה דומה, לעגלה ערופה שנתערפה ואח"כ נמצא ההורג, הרי זה יהרג¹³⁸: (יט) אשם הוא אשם אשם. הראשון כולו קמץ שהוא שם דבר, והאחרון חציו קמץ וחציו פתח שהוא לשון פעל, ואם תאמר מקרא שלא לצורך הוא, כבר נדרש הוא בת"כ (פכ"א ס"ג)¹³⁹: אשם אשם. להביא אשם שפחה חרופה שיהא איל (בן שתי שנים). יכול שאני מרבה אשם נזיר ואשם מצורע, תלמוד לומר, הוא: (כא) נפש כי תחטא. אמר ר' עקיבא (שם פכ"ב ס"ד) מה תלמוד לומר ומעלה מעל בה', לפי שכל המלוה והלוה והנושא והנותן אינו עושה אלא בעדים ובשטר, לפיכך בזמן שהיא מכחש, מכחש בעדים ובשטר, אבל המפקיד אצל חבירו ואינו רוצה שתדע בו נשמה אלא שלישי שביניהם, לפיכך כשהוא מכחש, מכחש בשלישי שביניהם: בתשומת יד. ששם בידו ממון להתעסק, או במלוה: או בגזל. שגזל מידו

שאינו בו פגם מנין אכילתו ואכילתו חברו הנייתו והניית חברו הנאתו ואכילת חברו אכילתו והניית חברו שמצטרפין זע"ז אפילו לזמן מרובה מנין ת"ל תמעול מעל מ"מ.

¹³⁵ עי' ספרא (פ"כ ס"א): מקדשי ה' המיוחדים לשם יצאו קדשים קלים שאינם לשם.
¹³⁶ ז"ל: רבי יוסי אומר אם נפשך לידע מתן שכרן של צדיקים לעתיד לבוא, צא ולמד מאדם הקדמוני שלא נצטווה אלא מצוה אחת בלא תעשה, ועבר עליה. ראה כמה מיתנות נקנסו לו ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף דורותיו, וכי אי זו מידה מרובה, מידת הטובה או מידת פורענות, הוי אומר מידת הטובה. אם מידת פורענות מועטת הרי כמה מיתנות נקנסו לו ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות. השב מן הפיגול ומן הנותר והמתענה ביוה"כ על אחת כמה וכמה שמזכה לו ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות.
¹³⁷ ז"ל: רבי אלעזר בן עזריה אומר הרי הוא אומר כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה לא תשוב לקחתו לגר וליתום ולא למנה יהיה למען יברכך ה' אלהיך קבע הכתוב ברכה למי שבא לידו מצוה בלא ידיעה אמור מעתה היתה סלע צרורה לו בכנפיו ונפלה ממנו מצאה העני ומתפרנס בה הרי הכתוב קובע לו ברכה כשוכח עומר בתוך שדהו.

¹³⁸ עי' ספרא (פכ"א ס"ב): רבי אלעזר בר' שמעון ורבי שמעון בר' יהודה אמרו משום ר' שמעון אינו חייב אלא אחת שנאמר על שגגתו אשר שגג. והוא לא ידע פרט לשאמרו לו אחרים. יכול אעפ"י שאינו מכחיש ת"ל או הודע אליו חטאתו והביא והוא לא ידע ונסלח לו הא אם ידע אין מתכפר לו. הא למה הדבר דומה לעגלה ערופה שאעפ"י שנתערפה ואח"כ נמצא ההורג הרי זה יהרג.

¹³⁹ ז"ל: מנין לאשם שפחה חרופה לא יביא אלא בכסף שקלים ת"ל אשם אשם. יכול שאני מרבה אף אשם נזיר ומצורע ת"ל הוא. ומה ראית לרבות אשם שפחה חרופה ולהוציא אשם נזיר ואשם מצורע. אחר שריבה הכתוב מיטע מרבה אני שפחה חרופה שהוא איל ומוציא אני אשם נזיר ומצורע שאינו איל.

רש"י ויקרא

כלום: או עשק. הוא שכר שכיר (ספרא פכ"ב ס"ה): (כב) וכחש בה. שכפר על אחת מכל אלה, אשר יעשה האדם לחטוא ולהשבע על שקר לכפירת ממון (שם ס"ו ב): (כג) כי יחטא ואישם. כשיכיר בעצמו לשוב בתשובה, ולדעת ולהתודות כי יחטא (נ"י ס"א ובדעתו להתודות כי חטא) ואישם: (כד) בראשו. הוא הקרן, ראש הממון: וחמשתיו. (ב"ק קח.) רבתה תורה חמשיות הרבה לקרן אחת, שאם כפר בחומש ונשבע והודה, חוזר ומביא חומש על אותו חומש (ב"ק סה ע"ב), וכן מוסיף והולך עד שיתמעט הקרן שנשבע עליו פחות משהו פרוטה (ספרא פ"ג ס"י יב): לאשר הוא לו. למי שהממון שלו¹⁴⁰: חסלת פרשת ויקרא

¹⁴⁰ ע"י ספרא (פ"ג ס"י יב): לאשר הוא לו יתננו ביום אשמתו ולא יתננו לשלוחו שיוליך לו. יכול לא יתן לשליח בית דין ולירש ת"ל יתננו.